Μακεδονικά

Τόμ. 20, Αρ. 1 (1980)

Politico-Historical Works of Symeon Archbishop of Thessalonica (1416/7 to 1429). Critical greek text with introduction and commentary by David Balfour

Γ. Ι. Θεοχαρίδης

doi: [10.12681/makedonika.420](https://doi.org/10.12681/makedonika.420)

Copyright © 2015, Γ. Ι. Θεοχαρίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Θεοχαρίδης Γ. Ι. (1980). Politico-Historical Works of Symeon Archbishop of Thessalonica (1416/7 to 1429). Critical greek text with introduction and commentary by David Balfour. *Μακεδονικά*, 20(1), 523–534.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.420>

τιοδυτικῶν περιοχῶν τῆς Βαλκανικῆς κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἡ σ. διαπιστώνει ἐνδείξεις διαμορφώσεως κοινοῦ πολιτισμοῦ μεταξύ τῶν οἰκονομικῶς συνεργαζομένων ἔθνотῶν τῶν περιοχῶν αὐτῶν καὶ διαμορφώσεως ἑνὸς σταδίου προαναγγέλλοντος ἀφύπνισιν ἔθνικῆς συνειδήσεως.

Τὴν ἤδη πρό ἐξηκονταετίας παρατηρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γιόρνταν Ἰβάνωβ ἑλληνο-βουλγαρικὴν ἀμοιβαίαν ἀνοχὴν καὶ φιλολογικὴν συνεργασίαν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος καὶ εἰς τὰς Μονὰς τοῦ Ἀθῶ θέλει νὰ ἐνισχύσῃ ἡ σ. διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ Βίου τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου-Βλαδιμήρου, θέματος τῆς προηγηθείσης μελέτης τῆς (XXXI), εἰς τὴν ὁποίαν ἐπανέρχεται ἀκόμη καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας καὶ διὰ τῆς ὁποίας πιστεύει ὅτι ἀπεδείχθη ἡ ὑπαρξὶς βουλγαρικῶν προτύπων, μεταφρασθέντων εἰς τὴν βουλγαρικὴν πρό τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς ἑλληνικῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου-Βλαδιμήρου εἰς τὴν Βενετίαν τὸ 1690, ὅπως καὶ θεωρεῖ τὴν λατρείαν τοῦ Ἀγίου τούτου ὑπὸ Βουλγάρων, Σέρβων, Ἀλβανῶν καὶ Βλάχων ὡς ἐκπροσωποῦσαν δι' ἐκάστην ἐκ τῶν ἔθνотῶν τούτων λαϊκὸν ἔθνικὸν χριστιανικὸν ἰδανικόν, προαναγγέλλον τὴν ἀφύπνισιν τῆς ἔθνικῆς τῶν συνειδήσεως.

Πῶς ὅμως ἔνα κοινὸν χριστιανικὸν ἰδανικὸν προαναγγέλει τὴν ἀφύπνισιν χωριστῶν ἔθνотῶν συνειδήσεων καὶ δὲν ἐκπροσωπεῖ ἀπλῶς τὴν κοινὴν μοῖραν ὑποδούλων χριστιανικῶν ἔθνотῶν, εἶναι αἰνίγμα.

XXXIII, 79-85: Vasil Zlatarski et son héritage scientifique.

Ἡ σ. ἀνασκοπεῖ τὴν βιογραφίαν καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ γνωστοῦ Βουλγάρου ἱστορικοῦ Βασιλείου Ζλατάρσκι, θανόντος τὴν 15.12.1935. Ἐπιστημινομεν μερικά σημεῖα μόνον ἐκ τῆς ἀνασκοπήσεως αὐτῆς: Τὰς σπουδὰς του εἰς Ρωσίαν καὶ Γερμανίαν, τὰς πρώτας του μελέτας, τὰ ἀρχαιολογικά του ἐνδιαφέροντα, τὴν ἀκαδημαϊκὴν σταδιοδρομίαν του, τὰ ἀρχαιολογικά του ἄρθρα, τὰ ἱστορικά του ἄρθρα καὶ τὴν μακρὰν ἀπασχόλησίν του μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Βουλγαρίας, ὡς καὶ τὴν σταδιακὴν δημοσίευσιν αὐτῆς ἀπὸ τῶν δύο μερῶν τοῦ πρώτου τόμου μέχρι τοῦ μετὰ τὸν θάνατόν του δημοσιευθέντος τρίτου τόμου.

Ἡ σ. παρπονεῖται ὅτι ὁ Ζλατάρσκι δὲν κατέλαβεν ἐπαξίαν αὐτοῦ θέσιν μετὰ τῶν εὐρωπαϊῶν ἱστορικῶν, ἄνκαι ἐτιμήθη ὑπὸ πολλῶν Ἀκαδημιῶν καὶ Ἐπιστημονικῶν Ὁργανισμῶν (σ. 84: cependant, dans les milieux scientifiques de l'Occident, il n'avait pas obtenu la place qui aurait dû être la sienne) καὶ ὁμολογεῖ ὅτι σήμερον θεωρεῖται πεπαλαιωμένος, ἡ δὲ μεθοδολογία του καὶ ἡ ἐκθεσίς του τῶν ἱστορικῶν γεγονότων χρήζουν διορθώσεων καὶ συμπληρώσεων (σ. 85: aujourd'hui, près des quarante ans après sa mort, on ne peut plus dire que tous les résultats auxquels il a abouti peuvent être infailliblement acceptés. Il y a certainement pas mal des choses à reprendre et à ajouter dans sa methodology aussi bien que dans l'exposé des faits).

Νομίζομεν ὅτι ὁ Ζλατάρσκι ἔτνχεν αὐτὴν τὴν φορὰν δικαίως κρίσεως.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Politico-Historical Works of Symeon Archbishop of Thessalonica (1416/7 to 1429). Critical greek text with introduction and commentary by David Balfour, Wien 1979, Wiener Byzantinische Studien Band XIII. (Oesterreichische Akademie der Wissenschaften. Kommission für Byzantinistik. Institut für Byzantinistik und Neogräzistik der Universität Wien).

Ὁ συγγραφεὺς, θεολόγος καὶ ὁψιμος ἱστορικὸς μεσαιωνικῶν χρόνων, συλλέγει ἀνέκ-

δοτα έργα του Συμεών Θεσσαλονίκης από της πρώτης ανακαλύψεως ανεκδότου έργου του το 1932 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου εἰς Ἅγιον Ὅρος καὶ ἔκτοτε συνέλεξε μέχρι τῆς ἐμπλοκῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν β' Παγκόσμιον πόλεμον καὶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1936-1941 εἴκοσι ἀνεκδοτα ἔργα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Μόνον ὅμως τὸ 1971, μετὰ τριάντα περίπου ἔτη, ἠμπόρεσε νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν, ὅπως ἐξομολογεῖται ὁ ἴδιος εἰς τὸν Πρόλόγον του (σ. 11), ἀπολογούμενος διὰ τὴν κατακράτησιν, ἐνθ' ἐν τῇ μεταξὺ μερικὰ λειτουργικὰ ἐξ αὐτῶν ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ θεολόγου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἰωάν. Μ. Φουντούλη. Ὁ σ. ἐκδίδει τῶρα (1979), μετὰ τριάντα ὀκτῶ ἔτη, ἐκ τῶν ἀνεκδότων τούτων ὀκτῶ ἔργα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου πολιτικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου καὶ τὴν ἔκδοσίν του αὐτὴν πρόκειται νὰ παρουσιάσωμεν ἐνταῦθα, ἐπειδὴ αὐτὴ περιέχει σημαντικὰ πληροφορίας τόσον περὶ τῆς πολιτείας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Συμεών, ὅσον καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης κατὰ τὰς τρεῖς δεκαετίαι πρὸ τῆς ὀριστικής καταλήψεως τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1430.

Προηγείται α) Πρόλογος (Vorwort, σ. 9-10) τοῦ ἐκδότου τῶν Wiener Byzantinischen Studien (H. Hunger), ὅπου χαιρετίζεται ἡ καθυστερημένη αὐτὴ ἔκδοσις καὶ ὑπογραμμίζεται ἡ ἱστορικὴ ἀξία τῶν πληροφοριῶν τῆς τόσον διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Συμεών, ὅσον καὶ διὰ τὰ γεγονότα τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ 15ου αἰῶνος τῆς ἱστορίας τῆς Θεσσαλονίκης. β) Πρόλογος ἐπίσης (Preface, σ. 10-13) τοῦ συγγραφέως, ὅπου ὁμολογεῖται ἡ μεγάλη καθυστέρησις τῆς ἐκδόσεως πρὸ πολλοῦ συγκεντρωθέντων ἀγνώστων καὶ ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Συμεών Θεσσαλονίκης, ἐκτιμάται ἡ ἐκ νεωτέρων καὶ σχετικῶν πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, μὴ ὑπάρχουσα ἄλλοτε, βεβήθεια μελετῶν καὶ ἐκδόσεων καὶ ἐκφράζονται αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συγγραφέως πρὸς πρόσωπα καὶ ὀργανισμούς, οἱ ὅποιοι ἐβοήθησαν τὴν παρούσαν ἔκδοσιν, προηγείται ἐπίσης γ) Σημειώσεις (Note, σ. 16-16) περὶ τῆς συντομογραφίσεως εἰς τὴν ἔκδοσιν τόσον τῶν χρησιμοποιηθέντων ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν καὶ ἐκδόσεων, ὅσον καὶ τῶν ἔργων τοῦ Συμεών, τὰ ὁποῖα συντομογραφοῦνται τὰ μὲν ἑπτὰ παλαιότερον ἐκδεδομένα (ἐκδοσις Δοσιθέου) ὡς D1-D7, τὰ ὑπὸ τοῦ σ. (Balfour) συγκεντρωθέντα ἀνεκδοτα εἴκοσι ὡς B1-B20, ἐνθ' αὐτὰ τρία γνωστὰ εἰς τὸν σ. ἔργα τοῦ Ι. Μ. Φουντούλη συντομογραφοῦνται ὡς F1-F3, εἰς πάντα δὲ τὰ παλαιότερον ἐκδεδομένα D1-D7 καὶ εἰς τὰ ὀκτῶ ἐνταῦθα ἐκ τῶν ἀνεκδότων ὑπὸ τοῦ σ. ἐκδιδόμενα B1-B8 παρατίθεται ὁ εἰς τὰ χειρόγραφα πλήρης τίτλος τῶν καὶ ἡ σελίδωσις τῆς ἐκδόσεώς τῶν.

Ἀκολουθεῖ ἡ μεγάλη Εἰσαγωγή τοῦ σ. εἰς τὴν παρούσαν ἔκδοσιν (Introduction, σ. 19-35), ὅπου ἐξετάζονται:

Ι. Ὁ συγγραφεὺς τῶν ἔργων (the writer), τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ δηλαδὴ περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Συμεών καὶ αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις μέρους ἐκ τῶν ἔργων του, τὰ D1-D7 δηλονότι (ἐκδοσις ἐν Μολδαβίᾳ τὸ 1683 ἐπαναληφθεῖσα εἰς Migne, P.G. 155 τὸ 1866), τὸ F2 (ἐκδοσις ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ Ι. Μ. Φουντούλη τὸ 1968 μέρους τῶν λειτουργικῶν συγγραμμάτων τοῦ Συμεών: Ι. Εὐχαὶ καὶ Ὕμνοι) καὶ τὸ F3 (ἑπτὰ ἔργα τοῦ Συμεών ρυθμιζόμενα τὰ τῆς λειτουργίας εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ Ἀγίου Σοφίου τῆς Θεσσαλονίκης, ἔργον μὴ ἐκδοθὲν ἀκόμη), τοῦ F1 ἀποτελεσθέντος ἀνάυσιν τοῦ περιεχομένου τῆς παλαιᾶς ἐκδόσεως τῶν D1-D7. (Παραδόξως ὁ σ. δὲν ἀναφέρει τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ 1976 δημοσιευθὲν ἔργον τοῦ Ι. Μ. Φουντούλη, Μαρτυρία τοῦ Θεσσαλονίκης Συμεών περὶ τῶν τῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Ἐπιστημονικὴ Ἑπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς, τόμ. 21, 1976, σ. 155-186). Τὸ εἶδος τῶν εἴκοσι ἀνεκδότων ἔργων B1-B20, ἐκ τῶν ὁποίων ὁμάδα ὀκτῶ ἔργων μὲ αὐτοβιογραφικὸν διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ συγγραφέως καὶ ἱστορικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν τὸν ἐνδιαφέρον ἐκδίδει ὁ σ., ἐνθ' αὐτὰ ὑπόλοιπα προορίζε διὰ μελλοντικὴν ἔκδοσιν ὡς πολεμικο-θεολογικὰ ἔργα. (Ἐντὸς τῆς ὁμάδος τῶν ὀκτῶ ὑπάρχει ὁ μέγας, 13 χιλιάδων λέξεων, Λόγος B8, ὁ ὁποῖος ἀπο-

τελεῖ τὸν κύριον κορμὸν τῆς ἐκδόσεώς του). Πρὸς τούτοις ἀναφέρεται ἡ κατὰ τὴν ἐξονυχιστικὴν ἀπὸ τοῦ 1940 ἔρευνα ἐν Καταλόγοις χειρογράφων ἀνακάλυψις τοῦ συγχρόνου πρὸς τὸν Συμεὼν κώδικος Ζαγοράς 23 (Codex Z), ὁ ὁποῖος περιέχει ὅλα τὰ ἀνέκδοτα ἔργα B1-B20 τοῦ Συμεὼν μὲ μίαν ἐξαίρεσιν (B1), σημειοῦται τὸ γεγονός, ὅτι μερικὰ ἐξ αὐτῶν περιέχονται καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα καὶ κρίνεται ἡ θρησκευτικὴ προσωπικότης τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀξία τοῦ ἐκδιδομένου μέρους τοῦ ἔργου του.

II. Τὰ ἀνέκδοτα ἔργα (The unedited works), ὅπου δίδεται ὁ πλήρης τίτλος αὐτῶν εἰς τὰ χειρόγραφα καὶ σύντομος ἀπόδοσις τοῦ περιεχομένου καὶ τῶν εἰκοσι ἀνεκδότην ἔργων B1-B20.

III. Τὰ χειρόγραφα (The manuscripts), ὅπου α) σημειοῦται ποῖα ἔργα τοῦ Συμεὼν περιέχονται εἰς τὸν κωδ. Z (ἀμφότεραι αἱ σειραὶ D καὶ B, πλὴν τοῦ B1) καὶ ποῖα εἰς ἄλλους κώδικας, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ νὰ γίνῃ στέμμα διὰ τὴν σειρὰν B καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ γίνῃ στέμμα διὰ τὴν σειρὰν D, ἡ ὁποία περιέχεται εἰς πολλὰ χειρόγραφα, καὶ ποῖα ἐκ τῆς σειρᾶς B ἐπελέγησαν διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ σ. (B5, B6, B7, B8, B10, B11, B15, B17), β) περιγράφεται λεπτομερῶς ὁ πολῦτιμος κώδιξ Z τῆς Ζαγοράς, ἐκτίθεται ἡ ἱστορία του καὶ ἡ κατὰ καιροὺς ἐμφάνισις του εἰς Καταλόγους, ἐπιχειρεῖται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀπουσία τοῦ B1, ὑπάρχοντος εἰς κωδ. 190 τοῦ Διονυσίου, ἐκ τοῦ κωδ. Z, καθορίζεται ἡ χρονολογία του (μετὰ Ἀπρ. 1427-πρὸ Σεπτ. 1429), ἐξετάζονται αἱ ὑπάρχουσαι διὰ χειρὸς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου γενόμεναι διορθώσεις εἰς τὸν κώδικα, τὰ ὑπάρχοντα ὑδάτινα σχήματα (Wasserzeichen) τοῦ ἰταλικοῦ χάρτου του καὶ γίνεται εἰς πίνακας (σ. 32-34) ἡ collatio τῶν φύλλων τοῦ κώδικος κατὰ quaterniones, γ) σημειοῦνται οἱ κώδικες, πλὴν τοῦ Z, οἱ περιέχοντες τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Συμεὼν τῆς σειρᾶς B (κώδικες ΑΒΓΔΣΚΛ), γίνεται ἡ collatio τῆς σειρᾶς B πρὸς τοὺς κώδικας τούτους (ποῖοι περιέχουν τὸ B1, ποῖοι τὸ B2 κ.ο.κ.) καὶ καθορίζεται ἡ σειρὰ ἐξετάσεως τῶν ἐπιλεγέντων διὰ τὴν ἐκδοσιν ἀνεκδότην ἔργων εἰς B8, B5, B17, B15, B10, B11, B6, B7.

Ἔπονται τώρα τὰ ἑλληνικὰ κείμενα τῶν ἐκδιδομένων τούτων ἔργων τοῦ Συμεὼν (σ. 39-97), ἄνευ μεταφράσεως αὐτῶν εἰς εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν, τῶν ὁποίων θὰ δώσωμεν ἐπαυθα μόνον τὰς ἐπικεφαλίδας:

B8: Λόγος εἰς τὸν ἐν ἁγίοις μέγιστον ἀθλητὴν καὶ μυροβλήτην Δημήτριον ἐν ἱστορίαις τύφῃ τὰ νεωστὶ αὐτοῦ γεγονότα διηγούμενος θαύματα.

B5: Ὁμιλία τε καὶ ἀπολογία ἐν τῇ μέλλειν ἀπέρχεσθαι πρὸς Κωνσταντινούπολιν αὐτόν, ὅτε καὶ ἄχρῃ τοῦ ἁγίου Ὁρους ἀπελθόν, τῆς τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν ἐπιδρομῆς γενόμενης, ἐπανήλθε πάλιν, ἀποστείλαντος γράμματος τοῦ πανευτυχεστάτου δεσπότη, τοῦτο ποιῆσαι καὶ τῶν ἐν τῇ Ἁγίῃ Ὁρεὶ θείων ἀνδρῶν συμβουλευσαμένων διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ὀφειλὴν.

B17: Τῷ δεσπότη.

B15: Διδασκαλία πρὸς τὸν εὐσεβῆ δεσπότην κυρὸν Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον γενόμενον μοναχὸν παραμυθητικὴ τε ἅμα καὶ παραινετικὴ.

B10: Συμβουλία καὶ εὐχὴ τοῖς ἱσταμένοις πιστῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῖς ἐναντίως ἔχουσιν ἐπιτίμησις.

B11: Συμβουλία ὁμοίως περὶ τοῦ ἱστασθαι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πατρίδος καὶ κατὰ τῶν φρονούντων τὰ ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν ἐπιτίμησις.

B6: (Ἐπιστολὴ πρὸς ἱερομόναχόν τινα καὶ πνευματικόν).

B7: (Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν καθηγούμενον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερᾶς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος Μακάριον τὸν Μακρῆν).

Μετά την έκδοτικὴν ἔρχεται τῶρα ἡ ἱστορικὴ ἐρευνα τοῦ σ., δηλαδὴ ὁ Σχολιασμός του (commentary, σ. 101-266) τῶν ἐκδιδόμενων ἔργων τοῦ Συμεών, ἐνὸς ἐκάστου χωριστὰ κατὰ τὴν ὡς ἄνω σειράν, ὅπου αἱ ἐπικεφαλίδες τῶν ἐκάστοτε ὑποδιαίρεσεων δίδουν εἰκόνα τοῦ περιεχομένου των, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐξυπηρετεῖ τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης παρουσιάσεως καὶ διὰ τοῦτο θὰ περιορισθῶμεν εἰς αὐτάς, ἀφοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὰς λεπτομερεῖας τῶν συζητουμένων, χωρὶς νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ὅλην ἐργασίαν. Οὐ-
τῶ:

B8 (Λόγος): Εἰς τέσσαρα ὑποδιαιρούμενα μέρη, ἤτοι:

I. Προεισαγωγικαὶ παρατηρήσεις (Preliminary remarks, σ. 101-112), ὅπου α) καθορίζεται ἡ φύσις τοῦ Λόγου τούτου καὶ ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης με ἀναγραφὴν τῶν βοηθημάτων καὶ τῶν πηγῶν, β) ἐκτίθεται ἡ λατρεία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπὸ τοῦ Συμεών καὶ ἀναφέρονται οἱ φιλολογικοὶ πρόδρομοί του, γ) ἐξετάζεται τὸ ἱστορικὸν φόντο (background) τοῦ 14ου αἰῶνος, καὶ δ) κρίνεται ὁ Συμεών ὡς ἱστορικός, τὰ πνευματικά του δηλονότι καὶ πολιτικά του κίνητρα.

II. Ἡ ἀνασκόπησις τῶν γεγονότων ἀπὸ τοῦ 1387-1422 ὑπὸ τοῦ Συμεών (σ. 113-149), ὅπου α) ἡ Θεσσαλονίκη, τουρκικὴ ἀπὸ τοῦ 1387, ἀπελευθεροῦται τὸ 1402/3, β) γίνεταί ἀναδρομὴ εἰς τὸ 1399, ὅταν ὁ Μανουήλ (Β') περιέρχεται τὴν Δύσιν ἀφ' ἧσας τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Ἰωάννην (Ε'), γ) ἐκτίθεται ἡ βασιλεία τοῦ Σουλεϊμάν (1402-1411) καὶ τοῦ Μούσα (1411-1413), δ) ἐκτίθεται ἡ βασιλεία τοῦ Μωάμεθ Α' (1413-1421), καθ' ἣν ἔλαβε χώραν ἡ ὑπόθεσις τοῦ Μουσταφᾶ καὶ ἡ ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς Ἀχρίδος, καὶ ε) ἡ ἀποτυχία τοῦ Μουσταφᾶ καὶ ἡ ἀνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μουράτ Β' (1421-1422).

III. Ἡ αὐτόπτης ἀφήγησις τοῦ Συμεών τῶν γεγονότων τῆς Θεσσαλονικῆς κατὰ τὰ ἔτη 1422-1427 (σ. 150-188), διαιρουμένη εἰς δύο τμήματα. Α. Ἡ κρίσις τοῦ 1422-1423, ὅπου α) ὁ Συμεών δὲν εὖνοιε τὴν παράδοσιν (τῆς Θεσσαλονικῆς) εἰς τοὺς Βενετούς, β) ἀποτυγχάνει ἡ ἐπίσκεψίς του εἰς Ἁγιον Ὅρος καὶ ἐπιστρέφει, γ) εὐρίσκεται ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του ὑπὸ πραγματικῶν περιορισμῶν, δ) γίνεταί λαϊκὴ ἀναταραχὴ εἰς Θεσσαλονικὴν πρὸς παράδοσιν εἰς τοὺς Τούρκους, ε) ὁ Δεσπότης (Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος) ἀπομονοῦται ἐντὸς ἐπιδεινυνούσης καταστάσεως, στ) βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐξωθεῖ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀνδρόνικου νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν, ζ) ὁ Ἀνδρόνικος δὲν ἐπώλησε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Βενετούς, η) ὁ Συμεών γράφει πρὸς τὸν Δεσπότην (Ἀνδρόνικον) γενόμενον μοναχόν, καὶ θ) ὁ Συμεών ἀγωνίζεται νὰ διατηρήσῃ τὸ ἄλφειτον τῆς Ἐκκλησίας. Β. Ἡ Θεσσαλονικὴ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βενετῶν, ὅπου α) παρὰ τὴν ἀνάληψιν (τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Βενετῶν) ἡ πολιορκία καὶ ἡ πείνα ἐξακολουθοῦν, β) λαμβάνει χώραν ἡ ἀποτυχούσα μαζικὴ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων τὴν 6ην Μαρτίου 1425 ἡ μᾶλλον 1426, γ) ὁ Συμεών προβαίνει εἰς ἠθικὴν διδασχὴν (κατὰ τὸν ἥτοπαθόν), δ) ὁ Συμεών ἀφηγεῖται τὸν κατὰ θαυματουργὸν τρόπον ἀνεφοδιασμὸν τῆς πόλεως εἰς τρόφυμα (ἐξοκεῖλαν Κρητικὸν πλοῖον με σιτηρά), ε) ὠρισμένοι Τούρκοι ἀρχηγοὶ τιμοροῦνται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου (Δημητρίου), στ) ὁ Συμεών ἀφηγεῖται ἄλλας μορφὰς θαυματουργῆς ἐπεμβάσεως (τοῦ Ἁγίου Δημητρίου), καὶ ζ) τελευταίως ἐξορκισμός τοῦ Συμεών (πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς νὰ μὴν ἐγκαταλείψουν τὴν Ὀρδοδοξίαν τὸν).

IV. Ἐπίλογος (σ. 189-191), ὅπου α) καθορίζεται ἡ χρονολογία τῆς συντάξεως τοῦ Λόγου (μεταξὺ Ἀπρ. 1427 καὶ Ἀπρ. 1429) καὶ β) τονίζεται ἡ προσωπογραφικὴ (διὰ τὸν Συμεών) ἀξία τοῦ Λόγου.

Καὶ μόνον ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀνωτέρω ἐπικεφαλίδων τῶν ὑποδιαίρεσεων τῆς ὕλης τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Συμεών (B8: Λόγος), ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, δεικνύει πόσον πλούσιον

Ιστορικὸν ὕλικὸν περιέχει τοῦτο, ὅπως καὶ πόσον καλύτερον ἡμπορεῖ νὰ κριθῇ κατόπιν τούτου ἡ προσωπικότης τοῦ Συμεὼν ὡς ἱστορικοῦ καὶ ὡς πνευματικοῦ ἡγέτου τῆς ἐποχῆς του. Ὡς ἱστορικὸς θεωρούμενος ὁ Συμεὼν δὲν προτίθεται νὰ γράψῃ ἀντικειμενικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ διηγούμενος τὰς θαυματουργοὺς ἐπεμβάσεις τοῦ Ἁγίου Δημητρίου κατὰ τὴν ἐποχὴν του ἀγωνίζεται νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀπόψεις του καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑποστήριξιν διὰ τὴν πολιτικὴν του, ἀπόψεις θεοκρατικῆς ἐρμηνείας τῶν γεγονότων καὶ πολιτικὴν ἀντιστάσεως κατὰ Τούρκων καὶ κατὰ Βενετῶν. Ἐκτὸς τούτου κατὰ τὴν ἀναδρομὴν, τὴν ὁποίαν κάμνει ἀπὸ τοῦ 1387, ἀπὸ τῆς πρώτης δηλαδὴ καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων, μέχρι τῶν ἡμερῶν του, δὲν εἶναι αὐτόπτης μάρτυς καὶ παρὰ τὰς σποραδικὰς νέας μικροειδήσεις του ἔχοντες ἐκ τῶν προκατόχων του καλυτέρας πληροφορίας. Παρὰ ταῦτα ἔχοντες ἐξ αὐτοῦ ὡς αὐτόπτου μάρτυρος ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἀρχιερατίας του καὶ ἰδίως διὰ τὰ ἔτη 1422-1429, ἐκτὸς τῆς ἐπιβεβαιώσεως πολλῶν γνωστῶν ἱστορικῶν στοιχείων, καὶ πολλὰ νέα ἱστορικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐπισημαίνει ὁ ἐκδότης του εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα Σχόλιά του. Ὡς πνευματικὸς ἡγέτης θεωρούμενος ὁ Συμεὼν ἐμφανίζεται ὡς φανατικῆς εὐσεβείας ἐπαρχῆς, ὁ ὁποῖος ἠγωνίσθη σκληρῶς καὶ ἀνεπιτυχῶς ἐναντίον ὁλοκλήρου τοῦ ἡτοπαθοῦς ποιμνίου του, τουρκοφίλων, βενετοφίλων καὶ λιποτακτούντων, διὰ νὰ παραμείνῃ τοῦτο μαρτυρικῶς πιστὸν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ εἰς τὸν Βασιλέα Ρωμαίων, καὶ δὲν εἶναι ὁ ἀνέκαθεν λαοφιλὴς ἡγέτης, τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον θρηνεῖ ὡς ὁμοίαν τῆς ὁλώσεως τῆς πόλεως συμφορὰν ὁ Καμινιάτης.

Μετὰ τὸν Λόγον ἔρχεται ὁ Σχολιασμὸς τῶν ἄλλων ἀνεκδότων ἔργων. Οὕτω: B5 (Ἄπολογία): Ὑποδιαγρομένη εἰς ἑξὶ μέρη, ἦτοι:

α) Ὑπὸ ποίας περιστάσεις ἐκοινοποιήθη ἡ Ἄπολογία (ὡς ἐγκύκλιος κυκλοφορήσασα μετὰ γεγονὸς τετελεσμένων καὶ ζητούσα τὴν ἔγκρισίν του).

β) Ἡ ἀρχαία ἐπισκοπικὴ ἔδρα τῆς Θεσσαλονίκης (ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων) καὶ οἱ ἱσχυροὶ ἐπουράνιοι προστάται της (Γαβριήλ, Ἰσιδώρος Γλαβᾶς, Γρηγόριος Παλαμᾶς καὶ Δωρόθεος Βλατις, τὸν ὁποῖον αἱ προσευχαὶ θὰ τὴν προστατεύουσιν).

γ) Δραστηριότητες τοῦ Συμεὼν (συμβουλαι πρὸς Ἀνδρόνικον, χειροτονία μόνων τῶν ἀξίων καὶ ἀκεραϊότης του ὡς δικαστοῦ) καὶ κατατρεγμοὶ του ὡς παρὰ τὴν θέλησίν του μὲν, ἀλλὰ αὐστηροῦ εἰς τὸ καθῆκον του ἐκκλησιαστικοῦ ἄρχοντος.

δ) Ὁ σκοπὸς τῆς (ἐπικινδύνου) φυγῆς του παρὰ τὴν κακὴν ὑγίειαν του πρὸς Κωνσταντινούπολιν (νὰ ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ Μανουὴλ Β' διὰ νὰ σώσῃ ἡ Θεσσαλονικὴ τὴν ἐλευθερίαν της καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν της).

ε) Ὑποστήριξις τοῦ σκοποῦ του τούτου ὑπὸ τοῦ Δεσπότη καὶ ἐκκλησίας τοῦ Συμεὼν διὰ παροχὴν ὑποστηρίξεώς του (καὶ ὑπὸ τῶν παραληπτῶν τῆς Ἀπολογίας του ἐπίσης).

στ) Ἀφιλокέρδεια τοῦ Συμεὼν (ὁ ὁποῖος οὐδὲν ἔσχευε, οὐδενὸς οὐδὲν ἐζήτησε καὶ οὐδὲν μεθ' ἑαυτοῦ παραλαμβάνει — ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ ποτὲ) καὶ παραινέσεις του εἰς διάφορα χριστιανικὰ καθήκοντα (πρὸς διαφόρους κατηγορίας ἀνθρώπων).

B17 καὶ B15: (Δύο Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν δεσπότην Ἀνδρόνικον):

α) Βραχεῖα σημείωσις αἰτουμένη συνεργασίαν εἰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις γενικῶς (πιθανῶς ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Ἀνδρόνικου καὶ τῆς ἀλλαγῆς του ἐκ τῆς κδεμονίας τοῦ Λεοντάρη ἀπόψεις τοῦ Συμεὼν περὶ τῆς ὀρθῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ Κράτους).

β) Μακρὰ κατήχησις πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον γενόμενον μοναχὸν (ἐκ τῆς μελέτης τῆς ὁποίας τέσσαρα γεγονότα προκύπτουν ὡς βέβαια: 1. Ὁ Ἀνδρόνικος δὲν ἐπώλησε τὴν Θεσσαλονικὴν εἰς τοὺς Βενετούς. 2. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐγκατέλειπε τὴν Θεσσαλονικὴν εὐθὺς μετὰ τὴν παράδοσίν της εἰς τοὺς Βενετούς κατὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1423. 3. Ἐγένετο κάπου μοναχὸς λιαν συντόμως μετὰ τοῦτο. 4. Ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὡς μοναχὸς Ἀκάκιος τῆν

4ην Μαρτίου 1429 εις τὴν Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ εἶχε μονάσει εἰς αὐτὴν ἐπὶ τινα χρόνον).

B10 καὶ B11: (Δύο Προκηρύξεις ἐξορκίζουσαι τοὺς πιστοὺς νὰ ἀντισταθοῦν):

α) B10: (Συμβουλία κ.τ.λ.): Προκήρυξις πρὸς τοὺς ποιμνίων του καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ πιστοὺς νὰ ἀντισταθοῦν μέχρι θανάτου εἰς τοὺς Τούρκους, καταλήγουσα εἰς ἀναθεματισμὸν τῶν ὑποτασσομένων. ('Η γενικεύσις τῆς προσλαλιάς δημιουργεῖ προβλήματα διὰ τῆς ἡδη ὑποταχθείσας ἐπισκοπᾶς του).

β) B11: (Συμβουλία κ.τ.λ.): Προκήρυξις πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης νὰ προτιμήσουν τὸ μαρτύριον αὐτῶν τῶν ἰδίων παρὰ τὴν καταστροφὴν τῆς σπουδαιότερας μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν πολέως τῶν, καταλήγουσα καὶ αὐτὴ εἰς ἀναθεματισμὸν τῶν ὑποτασσομένων. (Περιέχει ἀναφορὰν εἰς ἀγνώστους ἄλλοθεν αὐθαιρέτους προτάσεις ὑποταγῆς τῶν Θεσσαλονικέων πρὸς τὸν Μουράτ Β' τὸ 1422-1423, αἱ ὁποῖαι κατέστρεψαν τὰς διπλωματικὰς προσπάθειάς τῆς Κωνσταντινουπόλεως δι' εἰρήνην καὶ κατέστησαν ἀναποφεικτον τὴν παράδοσιν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τοὺς Βενετούς).

B6 καὶ B7: (Δύο Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλους μοναχοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν):

Δὲν σημειοῦνται οἱ παραλήπται τῶν Ἐπιστολῶν, μαντεύμενοι ἐν τούτοις ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν, ἀλλ' αἱ Ἐπιστολαὶ ἔχουν προσωπογραφικὴν ἀξίαν καὶ ἀφοροῦν καὶ εἰς τὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Λατίνους. Λαμβανόμενα ὡς ἐνιαῖον ἱστορικὸν κείμενον προβάλλουον πρὸς ἔρευναν τὰ ἐξῆς θέματα:

α) Ταυτότης τῶν παραληπτῶν καὶ σχέσεις τοῦ Συμεὼν πρὸς αὐτοὺς:

B6: Ἀπευθύνεται πρὸς μέλος τῆς ἄλλοτε μοναχικῆς κοινότητος τοῦ Συμεὼν.

Ἐκ τῶν λεγομένων φαίνεται ὅτι ἡ ἄλλοτε μοναχικὴ του κοινότης εὕρισκεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτι αὐτὸς ἀπαντᾷ εἰς ἀδελφὸν μοναχὸν καὶ ὄχι πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς κοινότητος, ἀπευθυνόμενος διὰ τοῦ παραλήπτου πρὸς ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς, καὶ ὅτι ἡ περιγραφὴ τῆς καταστάσεώς του τοποθετεῖ τὴν συγγραφὴν τῆς Ἐπιστολῆς εἰς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1423. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐκδότης τῆς ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις ὅτι ἡ μοναχικὴ κοινότης τοῦ Συμεὼν εἶναι ἡ Μονὴ τῶν Ξανθοπούλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡγούμενος τῆς ὁποίας ἦτο ὁ Ἰγνάτιος Ξανθοπούλος, καὶ ὅτι ὁ ἀλληλογράφος τοῦ Συμεὼν εἶναι ὁ ἐξομολογητὴς τοῦ Μανουὴλ Β' Μακάριος ὁ ἐξ Ἰουδαίων.

B7: Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Μακάριον Μακρὴν, ἡγούμενον τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ χωρὶς ὄνομα παραλήπτου, ἀπλῶς πρὸς τὸν καθηγούμενον τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος ἀπευθυνομένη, Ἐπιστολὴ προδίδει τοῦτον ὡς τὸν Μακάριον Μακρὴν, ὅπερ ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς πληροφορίας τῆς Ἐπιστολῆς B6, ὅτι ὁ Συμεὼν ἔλαβεν ἐπιστολὴν αὐτοῦ καὶ ἐτοιμάζει ἀπάντησιν.

β) Τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Καλλίστου:

Ἡ παῖσις τοῦ Θεσσαλονικέως ἱερομονάχου Καλλίστου, κοινὸν θέμα τῶν δύο Ἐπιστολῶν, δι' ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὴν παρατυπίαν, τὴν ὁποίαν διέπραξεν οὗτος κατὰ παραχώρησιν εἰς τοὺς Βενετούς, τὸ ἐκδηλωθὲν ἐνδιαφέρον δι' αὐτὸν ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἐπιστολογράφους τοῦ Συμεὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Συμεὼν ὅτι προέβη εἰς τὴν παῖσιν, πλὴν μιᾶς ἐπιπλήξεως, ἀφήνουν βεβαίως πολλὰ ἐρωτηματικά διὰ πρόσωπα καὶ πράγματα, ἀλλὰ δεικνύουν τὴν εὐθιμίαν τοῦ Συμεὼν κατὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς Ἐκκλησίας του ἀπὸ ἐπεμβάσεως τῶν Λατίνων καὶ ἀπὸ ἀπατήσεως παραχωρήσεων τῶν καταλαβόντων τὴν Θεσσαλονικὴν Βενετῶν.

γ) Ὁ Συμεὼν καὶ ἡ σχεδιαζομένη Σύνοδος τῆς Ἐνώσεως (τῶν Ἐκκλησιῶν).

Εἰς τὴν Ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Μακάριον Μακρὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ 1423 ὁ Συμεὼν ἐμφανίζεται εἰς ἐπιστολάς του πρὸς πρόσωπα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς λαβὼν θέσιν προφητικῶς κατὰ τῆς φημιολογουμένης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς λαβούσης ἐν τέλει

χώραν εἰς τὴν Φερράραν/Φλωρεντίαν τὸ 1438/39, ἡ ὁποία πράγματι ἀντὶ τῆς ἐνώσεως ἐχώρισε περισσότερον τὰς Δύο Ἐκκλησίας καὶ τῆς ὁποίας ὁ ἐκδότης τῶν ἔργων τοῦ Συμεὼν ἐνταῦθα ἐξιστορεῖ τόσον τὴν προϊστορίαν, ὅσον καὶ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Συμεὼν.

Εἰς τὰς ἀπαντήσεις τοῦ φίλου ὑπερασπιστοῦ τοῦ Μακαρίου Μακρῆ πρὸς τὰς κατηγορίας τῶν φιλενωτικῶν κατὰ τῆς θέσεως ταύτης τοῦ Συμεὼν προσθέτει ὁ ἴδιος ἰδικτὴν του ἀπολογία ὑπερμαχὸν τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ Συμεὼν ἐπροφήτευσε τὰ καταστροφικὰ ἀποτελέσματα τῆς Συνόδου Φερράρας/Φλωρεντίας 15 περίπου ἔτη προηγουμένως καὶ μόνον ὁ θάνατός του τὸ 1429 ἀπῆλλαξε τοὺς φιλενωτικοὺς τῶν ἐνοχλήσεων τοῦ τετάρτου τὴν σειρὰν ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν φίλον του Μακάριον Μακρῆν, ὁ ὁποῖος ἄνκαι ἀντιταίνος μετὰ πολλῶν γνώσεων τοῦ λατινικοῦ κόσμου μετέβη τὸ 1430 εἰς ἀποστολὴν τοῦ Ἰωάννου Η' πρὸς τὸν πάπαν Μαρτίνον Δ' διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς πόλεως, ὅπου θὰ συνεκαλεῖτο ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καὶ οὕτω συνήργησεν εἰς τὴν μετὰ ὀκταετίαν πραγματοποιήσιν τῆς, τὴν ὁποίαν δὲν εἶδεν ἀποθάνῃ τὸ 1431, ὁ ἄνευ γνώσεων τοῦ λατινικοῦ κόσμου προαποθάνῃ τὸ 1429 τοῦ Μακαρίου ἰσχυρὸς ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ τοῦ Συμεὼν ἀπεδείχθη προφητικώτερος ἐκεῖνου εἰς τὴν ἀντίθεσιν του πρὸς τὴν σύγκλησιν τῆς μοιραίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Φερράρας/Φλωρεντίας δικαιώσας τὴν θέσιν, ὅτι ἡ Ὄρθοδοξία ἔχει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὸν λαὸν καὶ ὅχι εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν θεολόγων.

Εἰς τὰ Γενικά Συμπεράσματα (General conclusions, σ. 229-249), μετὰ τὸν Σχολιασμὸν τῶν ἄλλων (πλὴν τοῦ Λόγου) ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Συμεὼν, ἐξετάζονται:

I. Ἡ προσωπικὴ ἱστορία τοῦ Συμεὼν. Πῶς καὶ πόσον ὀλίγον δηλαδὴ ἦτο γνωστὸς ὁ Συμεὼν εἰς τὴν παλαιότεραν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ I. Μ. Φουντούλη Βιβλιογραφίαν, τὶ νέον προσέφερον τὰ δημοσιεύματα ταῦτα, καὶ πῶς ἐμφανίζεται τὼρα ὁ Συμεὼν εἰς τὰ δημοσιευόμενα ἀνέκδοτά του ἔργα συμφώνως πρὸς τὰς ἰδίαις αὐτοῦ μαρτυρίας, ὥς καὶ πόσον ἀκριβῶς εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἡ ἡμερομηνία τοῦ θανάτου του (περίπου μέσα Σεπτεμβρίου 1429 μόνον).

II. Διὰ τί ὁ Συμεὼν δὲν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Ἁγίος. Πρῶτον, διότι, ἀφοῦ δὲν ἐγένετο τοῦτο, ὡς ἦτο δυνατόν, ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του τὸ 1429, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαντα καταγίδια τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1430 μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως διασκορπισθέντα. Ἀργότερον, μίαν ἀπαραίτητον πρὸς τοῦτο Συνοδικὴν ἀπόφασιν ἡμῶδισεν ὁ δεύτερος λόγος, ὅτι δηλαδὴ ὁ Συμεὼν εἶχεν ἐπικριτὰς τόσον ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης, τοὺς καταπολεμικούς ἢ αὐτοῦ φιλοτοῦρκους καὶ φιλοβενετούς, ὅσον καὶ ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς καταπολεμικοὺς ἢ αὐτοῦ φιλενωτικούς.

III. Ἡ ἰδεολογικὴ τοποθέτησις τοῦ Συμεὼν μεταξὺ τῶν συγχρόνων ἱεραρχῶν. Μὲ τοὺς ἄλλοτε φιλοπολέμους, τοὺς ὑποστηρίζοντας τὸν Μουσταφᾶ κατὰ τοῦ Μουράτ καὶ γενομένους μετὰ τὴν καταστροφικὴν ἀποτυχίαν τῶν φιλενωτικῶν, μετὰ τὴν ἐλπίδα στρατιωτικῆς βοήθειας τῆς Δύσεως, ἦτο ἀντίθετος ὁ Συμεὼν λόγῳ τῆς φανατικῆς ὀρθοδοξίας του. Μὲ τοὺς φιλειρηνικοὺς, τοὺς προτιμῶντας ὀρθόδοξον ζωὴν ὑπὸ τὴν ἀνεκτικότητα τοῦ ἰσλαμικοῦ νόμου, ἦτο ἀντίθετος ὁ Συμεὼν λόγῳ τοῦ φανατικοῦ ἐθνισμοῦ του. Οὕτως ὁ Συμεὼν ἐμφανίζεται ὡς ἀκραφινῆς ἰδεολόγος ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου ἀνίκανος νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν πραγματικότητα, δικαιώνεται ὅμως ὑπὸ τῆς ἱστορίας εἰς τὴν ἀντίθεσιν του πρὸς τὴν ἀπατηλὴν Ἐνωσὴν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὴν δυσπιστίαν του πρὸς τοὺς Δυτικούς. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τῶν προτεινόντων λύσεις εἰς τὰ δεινὰ τοῦ Βυζαντίου τῆς ἐποχῆς του, τοὺς οὐτοπιστὰς φιλοσόφους τοῦ τύπου τοῦ Πλήθω-

νος Γεμιστού δεν συνεπάθη. Τὴν λύσιν τῶν ἱμπεριαλιστῶν νὰ διατηρήσουν τὴν αὐτοκρατορικὴν παράδοσιν δι' ἀνελικρινοὺς ὑποταγῆς εἰς τὴν Ρώμην ἀπέριπτε. Τὴν λύσιν τῶν ὀδηγῶν τοῦ λαοῦ κληρικῶν νὰ προσαρμοσθοῦν ἐν Ὁρθοδοξίᾳ πρὸς τὸ τουρκικὸν καθεστῶς ἀναλαμβάνοντες τὴν εὐθὺνὴν τῆς φροντίδος τοῦ λαοῦ δὲν ἐδέχετο, θεωρῶν ἀσυμβιβαστον τὴν Ὁρθοδοξίαν πρὸς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ὁ Συμεὼν ἐναπέθετε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν προσευχήν, τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν θείαν Πρόνοιαν, τὰ ὁποῖα καὶ ἐκαλλιέργησεν εἰς τὰ συγγράμματά του. Ἐφυγεν ἐγκαίρως ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ δὲν εἶδεν οὔτε βεβαίως τὴν ἀποτυχίαν τῆς Ἐνώσεως εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας, τὴν ὁποίαν προέβλεψεν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου ὑπὸ τὸν ἐθνάρχην του Γεννάδιον Σχολάριον ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ἀπαράδεκτον.

Εἰς ὅκτῳ τῶρα Παραρτήματα τοῦ Σχολιασμοῦ τῶν κειμένων (Appendices to the commentary, σ. 251-286) ὁ ἐκδότης συζητεῖ ὅκτῳ δευτερευόντα ζητήματα, προκύπτοντα ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ἔργων τοῦ Συμεῶν. Ταῦτα εἶναι:

I. Ἐκκλησίαι καταληφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀπὸ τοῦ 1387-1403 κατὰ τὴν πρώτην κατάληψιν ὑπ' αὐτῶν τῆς πόλεως. Αὗται κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Συμεῶν εἶναι: α) Ὁ νομαστί: 1) «ὃ ἐν τῇ ἀκροπόλει τοῦ Σωτήρος θεὸς ναὸς» καὶ 2) «ἡ θειοτάτη τοῦ ἱεροῦ Βαπτιστοῦ Μονή», β) γενικῶς: 1) «ὅσοι ἐκεῖσε (ἐν ἀκροπόλει) λοιποὶ» 2) «καὶ ἔτι ὅσαι μοναὶ τῇ ἀκροπόλει ἐγγίζουσιν» καὶ 3) «πλείστοι τῶν ἐν τῇ πόλει σεβασμίων οἰκῶν».

Ἐξετάζων ταῦτα ὁ ἐκδότης καταλήγει εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα: 1) Διὰ τὰ ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως οὐδὲν γνωρίζομεν (α1 καὶ β1), 2) ἀπὸ τὰς ἐγγιζούσας εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μονάς, Μονὴ Βλατάδων τοῦ Σωτήρος καὶ Μονὴ Λατόμου τοῦ Σωτήρος, ἡ ἔν πρώτῃ οὐδέποτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ δὲ τὴν δευτέραν (καταληφθεῖσαν τὸ 1430) δὲν μαρτυρεῖται ἀλλὰχθὲν (Ἰγνάτιος τοῦ Σμολένσκ, Ἀναγνώστης) ὅτι κατελήφθη καὶ κατὰ τὴν πρώτην κατάληψιν τῆς πόλεως. (Ὁ Συμεὼν ἄλλωστε, προσθέτομεν ἡμεῖς, ὁμιλεῖ περὶ ναοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ὄχι περὶ μονῆς, εὐρισκομένου ρητῶς ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὄχι ἐγγίζοντος αὐτὴν, ὅπως ἡ Μ. Λατόμου καὶ ἡ Μ. Βλατάδων). 3) Διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Προδρόμου (α2) ὁ ἐκδότης γνωρίζει ὅτι αὕτη ἔκειτο εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. (Δὲν ἠμποροῦσε νὰ γνωρίζῃ βεβαίως νεωτέραν προσπάθειαν ἐντοπισέως τῆς: Βλ. Γ. I. Θεοχαρίδου, Μία ἐξαφανισθεῖσα μεγάλη μονὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου, «Μακεδονικά» 18, 1978, 1-23). 4) Διὰ τοὺς «πλείστους ἐν τῇ πόλει σεβασμίους οἰκοὺς» (β3) ὁ ἐκδότης φρονεῖ ὅτι ὁ Συμεὼν καὶ γενικεύει (βλ. μοναδικὴν περίπτωσιν Μ. Προδρόμου) καὶ υπερβάλλει («πλείστοι», ἀντὶ «πολλοί»). Μὴ ὑπαρχουσάν ὥμως ἄλλων μαρτυριῶν ἢ πληροφορία αὕτη τοῦ Συμεῶν χάνει τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀξίαν.

II. Ποιοὶ εἶναι οἱ Τριβαλλοὶ εἰς τὸ κείμενον τοῦ Συμεῶν. Κατὰ τὸν ἐκδότην τὸ ἀρχαῖον ὄνομα Τριβαλλοὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν διὰ νὰ δηλώσῃ τοὺς Σέρβους, πρόκειται ὅμως περὶ σλαβικῶν πληθυσμῶν βορειοδυτικῶς τῆς Θράκης, διακρινομένων τῶν Σέρβων («τοὺς τῶν Βουλγάρων καὶ Σέρβων καὶ Τριβαλλῶν», Λόγος, 45, 12-13). Μὴ ὑπάρχοντος πλέον Σερβικοῦ Κράτους μετὰ τὰς τουρκικὰς κατακτήσεις, ἡ ἐκστρατεία τῶν Τούρκων τοῦ 1417 «κατὰ τῶν Τριβαλλῶν» εἰς τὴν Ἀχρίδα δὲν κατευθύνεται κατὰ σερβικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ κατὰ τῶν σλαβικῶν πληθυσμῶν τῆς περιοχῆς καὶ ὁ Συμεὼν κυριολεκτεῖ κατὰ τὴν ἀφήγησίν της γνωρίζων ὅτι ἄλλοι εἶναι οἱ Τριβαλλοὶ καὶ ἄλλοι εἶναι οἱ Σέρβοι.

III. Ποῖον ναὸν ἀνεγερθέντα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Κλήμεντος κατέλαβεν ὁ Μωάμεθ Α' εἰς τὴν Ἀχρίδα. Ὅταν ὁ Συμεὼν λέγει ὅτι εἰς τὴν Ἀχρίδα τὸ 1417 ὁ Μωάμεθ κατέλαβε «τὸν κάλλιστον τῶν ἐκεῖσε θείων ναῶν, ὃς τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος ἐπ' ὀνόματι ἦν ἀνεγεργμένος καὶ εἰς ἁγίων ἀνδρῶν ἐτέλει καταμονήν» (Λόγος, 50, 36-37), ἐννοεῖ κατὰ τὸν ἐκδότην τὴν Μονὴν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, τὴν κτισθεῖσαν τὸ 916 ὑπὸ τοῦ Ἀγ. Κλήμεντος, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος καὶ ἐτάφη, τὴν γενομένην Ἱμαρὲτ καὶ ὀνομαζομένην «Σουλτάν Μωάμεθ Τζαμί» μετὰ τὴν κατὰ ληψιν τῆς Ἀχρίδος ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1395, καὶ ὅχι τὴν Μονὴν τῆς Περιβλέπτου, τὴν κτισθεῖσαν τὸ 1295 καὶ οὐδέποτε καταληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ὀνομαζομένην τοῦ Ἀγίου Κλήμεντος μετὰ τὴν κατὰ ληψιν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Α' τὸ 1417, ὁ ὁποῖος δὲν κατέστρεψε τοὺς δύο ἐκεῖ ναοὺς (Ἀγίου Παντελεήμονος καὶ Ἀγίου Κλήμεντος) καὶ δὲν ἐκτίσε Τζαμί ἐπ' αὐτῶν περιορισθεῖς εἰς τὰ κτίσματά των. Τζαμί ἐκτίσθη ἐπ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σινὰν διὰ τὸν Μωάμεθ Β' καὶ οὕτως ἐγεννήθη ἡ ὀνομασία «Σουλτάν Μωάμεθ Τζαμί».

IV. Ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφὴ εἰς τὴν Μονὴν Ἀγίου Παύλου τοῦ Ἀθω. Ἡ ἀναφέρουσα χρονολογίαν 1423 τῆς τοιχογραφήσεως καὶ χρονολογίαν 1425 τῆς καθιερώσεως ἐπὶ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης δυσαναγνώστου ὀνόματος ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ παρεκκλήσιου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῆς Μονῆς Ἀγίου Παύλου τοῦ Ἀθω, ἡ παραπλανήσασα ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεώς της ὑπὸ τοῦ H. Brockhaus τὸ 1891 μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἐπὶ τρία τέταρτα αἰῶνος τοὺς ἐρευνήτας, τοὺς ἀναγνώσκοντας δῆθεν τὸ ὄνομα τοῦ Συμεὼν εἰς τὸ δυσανάγνωστον ὄνομα τοῦ μητροπολίτου καὶ ἀναζητοῦντας μαρτυρίαν διὰ τὴν ἄγνωστον παλαιότερον χρονολόγησιν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Συμεὼν, ἀπεδείχθη πλαστογράφους τοῦ περιφθονοῦ πλαστογράφου Κωνσταντίνου Σιμωνίδου (1820-1867) ἐπὶ ἐπιγραφῆς τοῦ 1555 (1552 κατὰ διόρθωσιν τοῦ Μ. Χατζηδάκη) ἐργαζομένου εἰς τὴν Μονὴν τὸ 1844/45 ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Σωφρονίου Καλλιγᾶ (1844-1862) διὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἰχνῶν τῆς σερβικῆς κυριαρχίας εἰς τὸ Ὅρος κατὰ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα. Ὁ ἐκδότης ἀφηγείται βῆμα πρὸς βῆμα ὡς μυθιστορηματικὴν περιπέτειαν τὰς παραπλανήσεις τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς δημοσιεύσεως ὑπὸ τοῦ Σ. Κουγέα τοῦ Σημειωματαρίου ἐνὸς Ὑπαλλήλου τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης («Notizbuch eines Beamten», BZ 23, 1914-1919, 146-163), ὅπου ἐμφανίζεται ὁ Συμεὼν ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1420, πληροφόρησά παραμείναισα καὶ αὐτὴ, πλὴν μερικῶν ἀθροῶν ἐξιμνήσεων, ἀπαράτητος.

V. Χρονολογία τῆς μεγάλης τουρκικῆς ἐπιθέσεως: 6 Μαρτίου 1425 ἢ 1426.

Ἐπειδὴ δύο βενετικαὶ πηγαί, τὸ Χρονικὸν τοῦ Μοροζίνι καὶ τὰ Πρακτικά τῆς Βενετικῆς Γερουσίας, καταγράφουν μεγάλην ἐπιθεσιν τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ ἐτος 1426, ἡ εἰδήσις τῆς ὁποίας κατέφθασεν εἰς Βενετίαν κατὰ μὲν τὸ πρῶτον τὴν 14ην Μαΐου 1426, κατὰ δὲ τὰ δεύτερα τὴν 22αν Ἀπριλίου 1426, ἐνῶ ὁ Συμεὼν χρονολογεῖ τὴν ἐπιθεσιν εἰς τὸ τέταρτον ἐτος τῆς πολιορκίας κατὰ τὴν τρίτην ἰνδικτιῶνα (Λόγος, 60, 4-5), τοῦτέστιν τὸ 1425, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς τὴν 6ην Μαρτίου, φαίνεται ὡς νὰ ὑπῆρξαν δύο μεγάλαι ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, μία τὴν 6ην Μαρτίου τοῦ 1426, τῆς ὁποίας ἡ εἰδήσις ἐφθασεν, ὡς ἦτο φυσικόν, ὀλίγον καθυστερημένη εἰς τὴν Βενετίαν (22 Ἀπριλίου ἢ 14 Μαΐου) κατὰ τὰς βενετικὰς πηγὰς, καὶ μία προηγουμένη τὴν 6ην Μαρτίου 1425, τῆς ὁποίας ἡ χρονολόγησις ἐξάγεται ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Συμεὼν.

Τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο ἀποκλείει ὁ ἐκδότης διὰ λογικῶν συλλογισμῶν (ἐὰν ἡ πρώτη ἔλαβε χώραν, διατὶ δὲν τὴν ἀναφέρουν αἱ βενετικαὶ πηγαί—ἐὰν ἡ δευτέρα ἔλαβε χώραν, διατὶ δὲν τὴν ἀναφέρει ὁ Συμεὼν) καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Συμεὼν, γρά-

φων ἴσως τὸ 1428 καὶ ὄχι τὸ 1427, ἐσφαλθεν ὡς πρὸς τὴν ἰνδικτιῶνα ὑπολογίσας «τρίτην» ἀντὶ «τετάρτης». Τὸ συμπέρασμά του τοῦτο ἐνισχύει ὁ ἐκδότης ἐκ τοῦ ρόλου τοῦ βενετικοῦ στόλου κατὰ τὴν πολιορκίαν, κατὰ τὸν ὅποιον «αἱ ἐν τῇ Κασσανδρείᾳ τριήρεις» τοῦ Συμεῶν (Λόγος, 62,19) δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἔχουν ὀρμητήριον τὴν Κασσανδρείαν τὸν Μάρτιον τοῦ 1425, ἀφοῦ αὕτη κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βενετικοῦ στόλου τὸν Ἰούνιον-Ἰούλιον τοῦ ἔτους αὐτοῦ καὶ ἐπομένως πολιορκία καὶ ἐμφάνις τῶν βενετικῶν τριήρων λαμβάνουν χώραν τὸ 1426 καὶ ὄχι τὸ 1425. Ἐπίσης ἐνισχύεται τὸ συμπέρασμα τοῦ ἐκδότης ἐκ τοῦ «Σημειωματαρίου ἐνὸς Ὑπαλλήλου» τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης τοῦ Κουγέα, τὸ ὁποῖον, φθάνον μέχρι τῆς 8ης Ἀπριλίου 1425, δὲν ἀναφέρει τὴν μεγάλην τουρκικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης τῆς 6ης Μαρτίου 1425.

VI. Μεταχειρίσις κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον τοῦ Ἰσλάμ τῶν ἀνθισταμένων εἰς τὴν κατάκτησιν πληθυσμῶν. Ὁ ἐκδότης ἀναπτύσσει πρῶτον τὴν διαφορικὴν μεταχείρισιν, τῆς ὁποίας ἐτύγχανον βάσει τοῦ ἰσλαμικοῦ νόμου (Σιάριχα), τοῦ διαμορφωθέντος ὑπὸ τῶν θεολόγων τοῦ Ἰσλάμ, συμφώνως πρὸς τὸ Κοράνιον καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν (Σούννα), οἱ λαοὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς (Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοὶ) ἀφ' ἐνὸς καὶ οἱ λοιποὶ εἰδωλολάτραι ἀφ' ἑτέρου. Σημειώνει πόσον δεσμευτικὸς ἦτο ὁ νόμος αὐτός καὶ διὰ τοὺς τούρκους Σουλτάνους, ἀλλὰ καὶ μὲ ποίας διαφορὰς ἐφηρμόζετο οὗτος ὑπ' αὐτῶν διὰ πολιτικούς λόγους, ποῖον ρόλον διεδραμάτισεν οὗτος εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ Μουράτ Β' καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Μωάμεθ Β', δεδομένου ὅτι οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ τῶν πόλεων αὐτῶν ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῶν ἐπροτίμων τὴν ἐπιεικὴ μεταχείρισιν τῶν παραδιδομένων ἀπὸ τὴν σκληρὰν ἐξόντωσιν τῶν ἀνθιστάμενων κατὰ τὸν νόμον τοῦ Ἰσλάμ, ἀλλ' ἡμποδίσθησαν εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐκάστοτε παρουσίας τῶν Ἰταλῶν, οἱ ὁποῖοι συμπολεμήσαντες γενναίως κατ' ἀρχὰς ἐγκατέλειπον μετὰ τὴν ἥτταν τοὺς συμπολεμιστάς των εἰς τὴν σκληρὰν μοῖραν τῶν ἀντισταθέντων καὶ αὐτοὶ διέφυγον διὰ τῶν πλοίων των. Εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν μάλιστα οἱ καίτοι καὶ ἐπολέμησαν ἐκόντες ἄκοντες ὑπὸ τὴν φρουρήσιν τὸν Βενετῶν, τὴν δὲ ἐπιθεῖσαν τὸν Τούρκων κατέστησεν ἀναπόφευκτον ἡ ἐμφάνις βενετικοῦ πλοίου εἰς τὸν ὀρίζοντα. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐξηγήσεις φαίνεται ὅτι ἠγάγκασε τὸν ἐκδότην ἡ φράσις τοῦ Συμεῶν: «εἰς προνομὴν κοινὴν ἡ πόλις αὕτη ἐκδοθῆναι ἡκούσθη παρὰ τοῦ πρώτου σατράπου τῶν δυσσεβῶν, μανίαν ἐσχάτην κεκρατημένου ὡς μὴ βεβουλημένων τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐκοντὶ παραδοθῆναι αὐτοῖς» (Λόγος, 60, 16-18), ὅπου διαφαίνεται ἡ παραδεδομένη προειδοποίησις κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τοῦ Ἰσλάμ.

VII. Τί συνέβη εἰς τὸν δεσπότην Ἀνδρόνικον μετὰ τὸ 1423. Ἄνκα κατὰ τὸν ἐκδότην εἶναι σήμερον ἀναντίρρητον ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος, μετὰ τὴν παράχωρσιν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τοὺς Βενετοὺς κατὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1423, ἐγκατέλειπεν ἀμέσως τὴν πόλιν, ἐγένετο κάπου μοναχὸς οὐχὶ πολλὴν μετὰ ταῦτα καὶ ἔζησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὡς μοναχὸς Ἀκάκιος εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη τὴν 4ην Μαρτίου 1429, ὑπάρχουν ἄλλα τέσσαρες ἐκδοχαὶ διὰ τὰ συμβάντα εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν παραίτησίν του, ἥτοι: α) ὅτι ἐγένετο μοναχὸς εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου, β) ὅτι ἐξεκίνησε διὰ Βενετίαν, ἀλλ' ἀπέθανε καθ' ὁδόν, γ) ὅτι συνελήφθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν διὰ συνωμοσίαν ὑπὲρ τῶν Τούρκων καὶ δ) ὅτι μετέβη εἰς τὴν Μαντινείαν τῆς Λακωνίας καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ. Τὴν προέλευσιν τῶν ἐκδοχῶν αὐτῶν καὶ τὰ πιθανὰ ἢ ἀπίθανα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα περιέχουν, ἐρευνᾷ ὁ ἐκδότης κατὰ σειρὰν. Δὲν εἶναι δυνατόν βεβαίως νὰ εἰσέλθωμεν ἐνταῦθα εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν συζητήσεων τῆς ἐρεύνης του, ἡμποροῦμεν ὅμως νὰ σημειώσωμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ συμπεράσματά του εἰς ἐκάστην περίπτωσιν. Οὕτω:

α) Εἰς τὴν πρώτην ἐκδοχήν, ἡ μὲν παρουσία τοῦ Ἀνδρόνικου εἰς Ἅγιον Ὅρος κατὰ τὸ ἔτος 1422-1423 εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένη, ἡ δὲ παράδοσις, ὅτι ἐκάρη μοναχὸς εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου, ἄνκαι ἀναγομένη εἰς τὸν 15ον αἰῶνα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀπορριφθῇ.

β) Ἡ δευτέρα ἐκδοχή, προερχομένη ἐκ τοῦ ἐλθόντος εἰς Ἰταλίαν μετὰ τὴν Ἀλωσιν τοῦ 1453 Θεοδώρου Σπανδοῦνι καὶ συνδεομένη πρὸς τὴν διαδεδομένην, ἀλλ' ἀβάσιμον μεταγενεστέραν παράδοσιν περὶ πωλήσεως τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τοὺς Βενετοὺς ἐπὶ τοῦ Ἀνδρόνικου, πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ. Τὸ πολὺ-πολὺ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ εἰς αὐτὴν ἀνάμνησις, ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος ἔφυγεν ἐκ Θεσσαλονίκης μετὰ βενετικὴν γαλέραν.

γ) Ἡ τρίτη ἐκδοχή, ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος συνελήφθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν διὰ συνωμοσίαν, προερχομένη ἐκ τοῦ Χρονικοῦ Μοροζίνη μετὰ ἡμερομηνίαν 18 Νοεμβρίου 1423 καὶ ἀναφερομένη εἰς γεγονότα τῶν ἀρχῶν τοῦ μηνὸς τούτου, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀληθεύῃ, ἀφοῦ ὁ Ἀνδρόνικος, κατὰ ρητὴν μαρτυρίαν τοῦ Συμεὼν καὶ τοῦ Δούκα, ἐγκατέλειπε τὴν Θεσσαλονίκην εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1423 καὶ δὲν εὗρίσκετο εἰς Θεσσαλονικίην πλέον κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου. Ἡ φήμη φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη κατόπιν τῶν ἱστορικῶς βεβαιωμένων προληπτικῶν συλλήψεων, μετὰ τὴν ἀνὺ συνωμοσίας, ὑπὸ τῶν Βενετῶν ὁπαδῶν τῆς φιλοτουρκικῆς μερίδος περὶ τὸν «στρατηγόν» τοῦ Ἀνδρόνικου καὶ περιέλαβε καὶ τὸν Ἀνδρόνικον, περὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ ὁποῖου ἐκ τῆς πόλεως ὀλίγοι ἐγνώριζον. Δὲν εἶναι ὁμῶς βέβαιον, ἐὰν αἱ ὑποψίαι τῶν Βενετῶν ἐδημιούργησαν δυσκολίας καὶ εἰς τὸν Ἀνδρόνικον, εὐρισκόμενον ὁμῶς μακρὰν τῆς Θεσσαλονίκης.

δ) Ἡ τετάρτη ἐκδοχή, προερχομένη ἐκ τοῦ Χαλκοκονδύλη, θέλει τὸν Ἀνδρόνικον μεταβάνα ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Μαντίνειαν τῆς Λακωνίας πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἀποθανόντα ἐκ τῆς ἀσθενείας του ἐκεῖ. Ὁ Σφραντζῆς, ὑπηρετήσας εἰς Μυστρὰν 25 ἔτη πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χαλκοκονδύλη ἐκεῖ, ἀγνοεῖ τὴν μετάβασιν τοῦ Ἀνδρόνικου εἰς Μαντίνειαν. Ὁ Ψευδο-Σφραντζῆς φέρει τὸν Ἀνδρόνικον, ὅπως ὁ Χαλκοκονδύλης, κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Μαντίνειαν, ἀλλὰ κατόπιν ὡς μοναχὸν εἰς τὴν Μονὴν Παντοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἐκδότης πιστεύει εἰς τὴν εὐσυνειδήσιαν τοῦ Χαλκοκονδύλη δέχεσθαι τὴν μετάβασιν τοῦ Ἀνδρόνικου εἰς τὴν Μαντίνειαν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸν θάνατόν του ἐκεῖ.

VIII. Τελευταῖα σχόλια εἰς τὴν Ἐπιστολὴν Β6: Ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Ξανθοπούλους; Ἡ λεπτομερὴς περιγραφή, τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ προφανῶς ἡσυχαστὴς Συμεὼν τῶν ἀδελφῶν Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου εἰς τὸ περὶ προσευχῆς ἔργον τὸν (PG., 155, 544), οἱ ὁποῖοι εἶναι γνωστοὶ ὡς Ξανθόπουλοι, δεικνύει ὅτι ὁ ἴδιος διετέλεσε μέλος τῆς μικρᾶς ὁμάδος τῶν μοναχῶν ἡσυχαστῶν τούτων (Κελλίον, Β6, 91), ἡ ὁποία ὁμᾶς ἐξεκλήθη ἀργότερον εἰς τὴν γνωστὴν μόνον μετὰ τὸ ὄνομα τῶν Μονῆν τῶν Ξανθοπούλων, ἐνῶ τὸ ὄνομα Ξανθόπουλοι ἔφερον ἀργότερον καὶ τὰ μέλη τῆς κοινότητός των, οὕτως ὥστε πρὸ τοῦ Μαΐου 1397, ὅποτε ὁ Κάλιστος ἐγένετο πατριάρχης ἀποθανὼν μετὰ τρεῖς μῆνας, Ξανθόπουλοι εἶναι μόνον οἱ δύο ἀδελφοί. Τὸ γεγονὸς ἄλλωστε, ὅτι κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ Μάξاري τοῦ 1414/15 οἱ Ξανθόπουλοι ἀπῆλθον μετὰ τὴν εὐνοίαν παρὰ τοῦ Μανουὴλ Β', ἐξηγεῖ πῶς ὁ Συμεὼν ἐπελέγη διὰ τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης, πῶς ἐτόλμα νὰ ἀπευθύνῃ ἐπιστολὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον καὶ μετὰ τοῦτον ἄρρως ἐξεκίνησε τὸ 1422 ἐκ Θεσσαλονίκης νὰ τὸν συνητήσῃ καὶ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν πολιτικὴν του πρὸς τοὺς Τούρκους. Ὅταν λοιπὸν τὸ 1423 ὁ Συμεὼν γράφει τὰς Ἐπιστολάς του Β6 καὶ Β7, τοῦ Καλλίστου ἀποθανόντος προῶρως τὸ 1397 εἰς ἡλικίαν πιθανῶς 50 ἐτῶν, εἶναι δυνατόν νὰ εἶχεν ἐπιζήσει αὐτοῦ ἄλλα 26 ἔτη ὁ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰγνάτιος 73 τῶρα ἐτῶν. — Ὁ ἐκ τοῦ Σφραντζῆ (PG, 156, 1032 Β., Grecu 20) ἄλλος ὀνομαστὴς γνωστὸς ἡσυχαστῆς τῆς κοινότητος τῶν Ξανθοπούλων, ὁ εἰς τῶν ἀδελφῶν

πούλων Μακάριος», εξομολογητής και εκτελεστής της διαθήκης του Μανουήλ Β', ο Μακάριος ο ἐξ Ἰουδαίων κατὰ τὸν Σφραντζήν, εἶναι κατὰ τὸν ἐκδότην ὁ ἱερομόναχος, παραλήπτης τῆς Ἐπιστολῆς Β6 τοῦ Συμεών, ἐνῶ ὁ «πατὴρ» τῆς αὐτῆς Ἐπιστολῆς εἶναι ὁ ἐκ τῶν ἀδελφῶν Ἰγνάτιος Ξανθόπουλος, ἀμφότεροι ἀπλοὶ ἱερομόναχοι καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἡγούμενος, ἀφοῦ ἡ κοινότης των δὲν εἶναι ἀκόμη Μονή, ὁ δὲ Ἰσιδωρος τῆς Ἐπιστολῆς εἶναι ὁ διάδοχος τοῦ Μακαρίου καὶ ἡγούμενος ἀργότερον τῆς Μονῆς τῶν Ξανθοπούλων, Ἰσιδωρος Ξανθόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐξελέγη τὸ 1456 ὡς διάδοχος τοῦ Γενναδίου Β' Σχολαρίου πατριάρχης Ἰσιδωρος Β', ἀποθανὼν 31 Μαρτίου 1462.

Ὁ ἐκδότης ὁμολογεῖ (σ. 286) ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν εἰκασίας μὴ δυναμένας νὰ ἀποδειχθῶν, ἀφοῦ ὁ Συμεὼν εἰς τὸν Διάλογόν του ἀφήνει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ θάνατος τῶν δύο ἁγίων ἀδελφῶν Ξανθοπούλων ἦτο σύγχρονος, χωρὶς νὰ βεβαιώνει ρητῶς τοῦτο, μὴ σκοπεύων νὰ εἰσέλθῃ εἰς λεπτομερείας, ἀλλ' εἰκασίας, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν προέλευσιν τοῦ Συμεὼν καὶ τὰς Ἐπιστολάς του Β6 καὶ Β7 εἰςσχέσιν πρὸς ἱστορικά πρόσωπα, ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται, λέγει, πῶς ἀπὸ ἀφανὲς «κελλίον» τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξῆλθεν ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλοι ἱερομόναχοι εξομολογηταί, φίλοι τοῦ Μακαρίου Μακρῆ τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἐὰν τὸ «κελλίον» τοῦτο δὲν ἦτο τὸ φυτῶριον τῆς περιφήμου ἀργότερον Μονῆς τῶν Ξανθοπούλων.

Ἐνταῦθα τελειώνει ἡ ἀπόδοσις τῶν περιεχομένων τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἐκδοτικοῦ καὶ ἐρευνητικοῦ ἔργου. Ἐπονταὶ Βιβλιογραφία πηγῶν καὶ βοηθημάτων, Πίναξ κυρίων ὀνομάτων, Πίναξ σημαντικῶν ἐλληνικῶν λέξεων καὶ φωτοτυπία τοῦ φύλλου 235 τοῦ κώδικος τῆς Ζαγοράς.

Νομίζομεν ὅτι ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου δικαιολογεῖ τὸν κόπον τῆς, παρὰ τὴν πυκνότητα τῆς διατυπώσεώς της, μακρὰς ταύτης ἀποδόσεως τοῦ περιεχομένου του. Ἐὰν ἡ ἐκδοσις ἀνεκδότων πηγῶν ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην, πόσον μᾶλλον ἡ ἱστορικὴ ἐκμετάλλευσίς των ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐκδότου των.

Ὁ ἐκδότης μῆς ἔδωκεν ὁλοκληρωμένην εἰκόνα ὅλων τῶν ὑπαρχόντων ἔργων τοῦ τελευταίου ἀρχιεπισκόπου τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης, ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων, μὲ ἐλαχίστην πιθανότητα ἀνευρέσεως καὶ ἄλλων, καὶ κατέγραψε κατόπιν ἐξαντλητικῆς ἐρευνῆς τοὺς περιέχοντας αὐτὰ κώδικας. Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἐξέδωκεν ὀκτὼ, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐκδώσῃ καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ἡρεύνησε τὸ ἱστορικὸν περιεχόμενον τῶν ἐκδιδομένων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐφωτίσθη ἡ ὀλίγον μέχρι σήμερον γνωστὴ θρησκευτικὴ, πολιτικὴ καὶ ἱστορικὴ προσωπικότης τοῦ Συμεὼν καὶ ἀπεκαλύφθησαν ἀγνωστα μέχρι σήμερον ἱστορικὰ γεγονότα τῶν τελευταίων δεκαετιῶν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1430. Αἱ ὑποσημειώσεις, τέλος, τοῦ ἔργου ἀποτελοῦν πλουσιώτατον ὄρυχείον βιβλιογραφικῶν, προσωπογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν πληροφοριῶν.

Χαιρετίζομεν λοιπὸν τὸ ἀπόκτημα τοῦτο τῆς βυζαντινολογικῆς μας ἐπιστήμης καὶ εὐγνωμονοῦντες τὸν συγγραφεὰ συγχωροῦμεν εἰς αὐτὸν τὴν ὀλίγον καθυστερημένην ἐμφάνισιν τοῦ σημαντικοῦ τούτου ἔργου.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Paul Lemerle, Les plus anciens recueils des Miracles de Saint Démétrius et la pénétration des Slaves dans les Balkans. I, Texte, Paris 1979. (Editions du Centre National de la Recherche Scientifique). Σελ. 1-241: Κείμενον, σελ. 245-263: Πίναξ κυρίων ὀνομάτων καὶ σημαντικῶν ὄρων, σελ. 265-266: Πίναξ ὀνομάτων νεωτέρων συγγραφέων.

Μετὰ μακρὰν ἀναμονὴν ἔχομεν ἦδη τὴν πρὸ πολλοῦ ἀναγγελλθεῖσαν κριτικὴν ἐκδο-